

Dönüşsüz Yalnızlıklar ve İçsel Göçler: Ethem Baran'ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı'nda Yabancılaşma

Elif Kaya^{1,2}

ÖZET

Yazın hayatına 1980'li yıllarda adım atan Ethem Baran, özellikle kısa öykü alanında özgün bir yer edinmiş ve işlediği temalar ile Türk öyküsüne yeni bir soluk getirmiştir. Modern Türk edebiyatında sessiz ama derin izler bırakan Baran, bireyin iç dünyasını, insan psikolojisini ve toplumsal sorunları ustalıkla harmanlamıştır. 2005 yılında okuyucu ile buluşan Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı da yabancılaşma başta olmak üzere bireyin içsel ve toplumsal kırılmalarını yansıtacaktır. Çalışmada Baran'ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı eserinde bireyin toplumsal, mekânsal ve varoluşsal düzeyde yaşadığı yabancılaşma deneyimleri incelenecektir. Kırsaldan kente göç, geçmişe duyulan özlem, aidiyet sorunları ve yalnızlık gibi durumlar, yabancılaşma temasının farklı boyutlarını açığa çıkaran dinamikler olarak ele alınmıştır. Bireyin kendi içinde yabancılaşması, toplum karşısında yabancılaşması zamana ve mekâna yabancılaşması gibi çok katmanlı yapı tek tek incelenmeye çalışılmıştır. Yabancılaşmanın ortaya çıkışı Dünya ve Türk Edebiyatında yansımaları üzerine kısa bir bilgi verildikten sonra da çalışmanın asıl kısmını oluşturan Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı isimli hikâyede yabancılaşma örnekler ile detaylandırma yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ethem Baran, Öykü, Yabancılaşma, Yalnızlık, Dönüşsüzlük, Göç.

Loneliness of No Return and Internal Migrations: Alienation in Ethem Baran's Book of Journeys of No Return

ABSTRACT

Ethem Baran, who entered the literary scene in the 1980s, has established a distinctive place particularly in the field of the short story and has brought a fresh perspective to Turkish storytelling through the themes he explores. Leaving subtle yet profound traces in modern Turkish literature, Baran skillfully combines the individual's inner world, human psychology, and social issues in his works. His Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı, published in 2005, reflects the individual's inner and social fractures, with alienation occupying a central position. This study examines the experiences of alienation portrayed in Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı at the social, spatial, and existential levels. Issues such as rural-to-urban migration, nostalgia for the past, problems of belonging, and loneliness are discussed as dynamics that reveal different dimensions of alienation. The study analyzes the multilayered structure of alienation by focusing on the individual's alienation from the self, from society, and from time and space. Following a brief discussion of the emergence of alienation and

¹ İletişim yazarı: elif@artvin.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-4671-4386.

(Makale Gönderim Tarihi: 03.07.2025 / Yayın Tarihi:30.06.2026)

Doi Numarası: [10.18026/cbayarsos.1733709](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1733709)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

its reflections in world and Turkish literature, the main part of the study provides a detailed analysis of examples of alienation in the stories collected in *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*.

Keywords: *Ethem Baran, Story, Alienation, Loneliness, Irreversibility, Migration.*

1. GİRİŞ

Edebiyat dünyasında “öykücü” kimliği ile tanınan Ethem Baran, edebi kariyerine 1980’li yıllarda başlamış ve kısa süre içerisinde dikkat çeken bir yazar olarak Türk edebiyatında yerini almıştır. On bir öykü kitabı ve iki romanı ile oldukça üretken olan yazar, Kurutulmuş Gül Mevsimi öykü kitabıyla 1994’te Türkiye Yazarlar Birliği Hikâye Ödülü’nü, Dönüşsüz Yolculuklar kitabı ile 2005 Yunus Nadi Öykü Ödülü’nü kazanmış, 2020 yılında da Döngel Dünya adlı kitabıyla 66. Sait Faik Hikâye Armağanı’nın sahibi olmuştur.

Edebiyata olan ilgisi çocukluk yıllarında başlayan Baran, ortaokuldaki Türkçe öğretmeninin teşvikiyle kitapların dünyasına kapılarını aralar ve bu heves ona farklı bakış açıları kazandırır. İlkokul dönemlerinde çeşitli yazılar kaleme alan yazar, o dönemler ders kitaplarında okuduğu hikâyelerden de oldukça etkilenmiştir. Ethem Baran’ın, Türk edebiyatı alanında gelişmesini sağlayan, ona yeni perspektif kazandıran kişiler, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt gibi köy enstitüsü yazarları olmuştur. Baran, bu yazarlar ve ilk zamanlar okuduğu eserler ile ilgili olarak bir röportajında şunları söyler:

“İlk okumalarım Yaşar Kemal ve Orhan Kemal eserleri vardı. Bu eserleri çok da severek okudum... Zaten o zamanlar pek fazla bildiğim yazar yoktu. Ancak okulda ders kitaplarında öykülerini okuduğum yazarları tanıyor onların eserlerini biliyordum. Bu yazarlarda daha çok Ömer Seyfettin ve Sait Faik Abasıyanık’tı. Ama benim favori metin türüm romandı ve roman okumaktan daha haz alıyordum. Özellikle okuduğum romanlar Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Talip Apaydın ve Fakir Baykurt gibi Anadolu yaşamını köyü ve köylüyü anlatan yazarlardı. Bu romanlarda anlatılan insanlar ve onların yaşamı bana daha yakın geliyordu. Nitekim ben de romana böyle bir köy romanı yazarak başladım. Beni başlangıçta etkileyen şey de Anadolu’yu anlatan bu yazarlar oldu” (Kuru, 2021).

Yaşam mücadelesi içinde okumaya çalışan yazarı, gözlemlediği bu hayat, çocukluk yılları, doğup büyüdüğü çevre ve resme ilgisi yönünü de belirlemiştir. Baran’ın hikâyeden beklentisi veya hikâyeye yüklediği işlevi ise böyle bir dünyanın sanatla, kitaplarla genişleyeceğini düşünmektir.

Eserlerinde de “edebiyatı edebiyat için sevmeyi ve bunu okurlarla paylaşmayı ilke edinme meselesine” ağırlık vermiş, doğayla ve geçmişle bağ kurup hem içerik hem de biçim bakımından geçmişle bugün arasında yaşanan kırılmanın önüne geçmek istemiştir.

Aynı zamanda resimle de uğraşan Baran, ortaokul yıllarında ressam olmayı hedefler. Bu nedenle resim ve edebiyat alanını uzun yıllar bir arada ilerleten Ethem Baran’ın daha sonra bu çalışmaları dergilere göndermeye başlar.

Bozkırda büyümüş resim sanatıyla yakından ilgilenen Ethem Baran'ın özellikle yazmış olduğu ilk öykülerinde doğanın ön planda olduğu görülmektedir. Nitekim doğaya olan düşkünlüğünü yazar yaptığı bir söyleşisinde şu şekilde aktarır:

“Doğayı seven bir insan olduğum için, böyle bir yapım olduğum için bilinçli bir tercih de denilebilir. Yoğun olarak okumaya başladığım günden bugüne, doğa betimlemelerini okumayı çok seviyorum. Bu tür resimleri yapmayı da seviyordum. Doğaya karşı ilgim, biraz da insanlardan kaçmak içindi belki de, tam olarak bilmiyorum. İnsanları anlamaktansa doğayı anlamak daha çok işime geliyordu herhâlde. İnsanlar karşısında çok ürkektim. Hatta ilk dönem yazdıklarımda doğa çok baskındır. İnsanları anlatmaktansa, doğayı anlatmayı yeğlemişimdir. Sonradan yazdıklarımda insanlar daha çok konuşur, ortalarda daha çok görünür hâle gelmeye başladı. İlk öykülerimde insanların seslerini pek duyamazsınız” (Bayraktar, 2008, s. 23).

Ethem Baran, yazı faaliyetine ilişkin düşünceleri de şöyledir: “Bir öykü, ya da ona benzer bir tohum içime düştüyse, içimde dolanıp dururken kendini bana, beni de kendine benzetmeye başlar, sonunda birlikte kâğıt üzerine düşeriz. O yüzden, sevmediğim, içimi ısıtmayan hiçbir şeyi yazmam, yazamam...” (Koçakoğlu, 2012, s. 169).

Türk edebiyatında özgün anlatımı ve psikolojik derinliğiyle öne çıkan bir öykücü olarak tanınan Baran, kısa öykü formunu da ustalıkla kullanır ve bireyin içsel yolculuklarını, geçmişle kurduğu hassas bağı ve toplumsal değişimlere karşı geliştirdiği direnç ya da uyumsuzluğu anlatılarının merkezine yerleştirir. Dönüştürücü Yolculuklar Kitabı ise bu temaların en yoğun biçimde işlendiği eserlerinden biri olarak dikkat çeker.

Kitapta yer alan öykülerin çoğunda anlatıcı ya da kahraman, çocukluk yıllarına, geride bırakılan taşra mekânlarına ve artık dönüşün mümkün olmadığı eski zamanlara özlem duyar. Bu geri dönüş arzusu, nostaljiyle birlikte, bireyin kendisini bulma ve geçmişle barışma çabasıyla da ilişkilidir. Ancak bu çaba çoğu zaman sonuçsuz kalır. Zira birey, mekânsal ve de ruhsal olarak artık “geriye dönemeyeceği” bir noktadadır. Baran'ın bu eserde kurduğu anlatı evreninde, birey bir yolcu da değildir, kendi geçmişine, aidiyetine ve kimliğine karşı bir yabancısıdır.

Bu çalışma, Dönüştürücü Yolculuklar Kitabı adlı eseri, temel bir eksen etrafında – yabancılaşma– okumayı amaçlamaktadır. Bireyin modern dünyada, göç, toplumsal beklentiler, iletişimsizlik, aile içi kırılmalar ve mekânsal ayrışma gibi unsurlar sonucunda yaşadığı yalnızlaşma ve kendine yabancılaşma, eser boyunca tekrar eden izlekler olarak karşımıza çıkar.

2. YABANCILAŞMA: ÇOK KATMANLI BİR MODERNLİK SORUNU

Yabancılaşma (alienation), modern çağın en temel bireysel ve toplumsal sorunlarından biridir. Kavram, Batı felsefesinde ve de sosyoloji, psikoloji ve edebiyat alanlarında 19. yüzyıldan itibaren farklı biçimlerde ele alınmıştır. İlk temelleri Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in “tinsel yabancılaşma” (Hegel, 2000, s.103) kavramına dayanır. Hegel, insanın kendini tanıma sürecinde bir başkasına ya da dış dünyaya yönelerek önce kendinden

uzaklaştığını, sonra bu yabancı olanı içselleştirerek tekrar kendine döndüğünü ileri sürer. Ancak bu diyalektik, Karl Marx'ta daha somut ve toplumsal bir anlam kazanır. Marx'a göre kapitalist üretim sistemi, işçinin kendi emeğine ve üretim sürecine yabancılaşmasına yol açar. Emek, işçiden kopar ve bir meta hâline gelir bu da bireyin kendi üretim sürecinde nesneleşmesine neden olur (Marx, 2005, s. 110). Marx, bu yabancılaşmayı dört temel düzeyde açıklar:

- a. İnsanın ürettiği ürüne yabancılaşması,
- b. Üretim sürecine yabancılaşması,
- c. Kendi öz varlığına yabancılaşması,
- d. Diğer insanlara yabancılaşması.

Bu dört aşama, ekonomik bir sistem eleştirisinin yanı sıra modern insanın kendi benliğinden ve toplumsal ilişkilerinden kopuşunun da açıklamasıdır.

Erich Fromm ise yabancılaşmayı daha çok bireyin duygusal, zihinsel ve varoluşsal düzeyde yaşadığı bir kopuş olarak yorumlar. Özgürlükten Kaçış adlı eserinde modern bireyin özgürleşirken aynı zamanda yalnızlaştığını, özgürlüğün bireyi bir yandan seçme hakkı kazandırırken diğer yandan onun anlam duygusunu kaybettirdiğini belirtir (Fromm, 1990, s. 45). Fromm'a göre yabancılaşan birey, "kendine ait olmayan bir hayatı yaşayan" insandır, kendi duyguları, değerleri ve arzuları yabancılaşmış, dışsal beklentiler tarafından yönlendirilen bir kimlik taşır. Varoluşçu felsefede ise Jean-Paul Sartre yabancılaşmayı, bireyin "özgürlük" ile olan ilişkisi bağlamında açıklar. Sartre'a göre insan "özgür olmaya mahkûmdur" ancak bu özgürlük, anlam kaybı, seçim kaygısı ve sorumluluk yükü getirir. İnsan, kendi seçtiği anlamı yaratma çabasında, dünyanın ve kendisinin anlamsızlığıyla baş başa kalır (Sartre, 1994, s. 78). Bu da bireyin hem kendisine hem de topluma karşı yabancılaşmasını beraberinde getirir.

2.1. Edebiyatta Yabancılaşma

Edebiyatta yabancılaşma, özellikle modernist ve postmodernist dönemlerde bireyin parçalanmış benliğini, aidiyetsizlik duygusunu ve varoluşsal sıkışmışlığını yansıtmak için başat bir tema olmuştur. Franz Kafka'nın Dönüşüm, Albert Camus'nün Yabancı, Samuel Beckett'in Godot'yu Beklerken gibi eserlerinde yabancılaşma doğrudan karakterin yaşamla bağ kuramaması biçiminde yansıtılır. Türk edebiyatında ise yabancılaşma teması sıklıkla göç, kentleşme, aile çözülmesi ve kültürel dönüşüm çerçevesinde işler. Yusuf Atılgan'ın Aylak Adamı, Oğuz Atay'ın Tutunamayanları bu konuda örnek verilebilecek eserlerdir. Bu çizgide yer alan Ethem Baran da özellikle Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı adlı öykü kitabında karakterlerini geçmişle gelecek arasında sıkışmış, iç dünyasına hapsolmuş bireyler olarak kurgular.

2.2. Modern Bireyin Yabancılaşması

Yabancılaşma, bireyin kendisiyle, çevresiyle, toplumsal yapılarla ve nihayetinde varoluşuyla kurduğu bağın kopması anlamına gelir. Kavram, felsefi ve sosyolojik literatürde farklı biçimlerde ele alınmış olsa da özellikle modern bireyin parçalanmış kimliğini anlamlandırmada belirleyici bir rol üstlenir. Edebiyatta ise yabancılaşma, modern bireyin anlam arayışı içinde yaşadığı çatışmaları, aidiyet eksikliklerini ve yalnızlığı temsil eden bir izlektir. Özellikle 20. yüzyılda bireyin iç dünyasını merkeze alan anlatılar, yabancılaşma temasını hem bireysel hem de toplumsal düzeyde derinlemesine işler. Türk edebiyatında da bu tema, özellikle köyden kente göç, geleneksel değerlerin çözülüşü ve modern yaşamın getirdiği yalnızlık ile birlikte daha görünür hale gelmiştir.

Ethem Baran'ın *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı* adlı eserinde bu kuramsal çerçevenin izlerini yoğun biçimde görmek mümkündür. Kitaptaki karakterler, çevrelerinden, geçmişlerinden, kimliklerinden ve hatta duygularına da yabancılaşmışlardır. Öykülerin temel izleği olan “dönüşsüzlük”, aslında bu yabancılaşmanın nedeni ve sonucudur. Birey, geçmişteki benliğine, yaşadığı coğrafyaya ve ilişkilerine dönmek istese bile artık o “yer”in ya da “ben”in var olmadığı gerçeğiyle yüzleşir.

Biz çalışmamızda özellikle Fromm'un ortaya koyduğu düşüncelerden hareketle Ethem Baran'ın öykü kitabı üzerinde yoğunlaşacağız. Ayrıca çok yönlü bir kurguya sahip olan öykülerde Sartre'ın varoluşsal yabancılaşma fikri, Zygmunt Bauman'ın “Akışkan Modernite ve Yabancılaşma” kavramı da çalışmada yol gösterici bir yapı olacaktır.

3. ETHEM BARAN'IN ÖYKÜLERİNDE YABANCILAŞMA

3.1. Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı

Ethem Baran'ın *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*, 2005 yılında üçüncü öykü kitabı olarak raflarda yerini almıştır. İçerisinde on dört hikâye bulunan bu eser de öncesinde ve sonrasında Baran'ın yazdığı öykü konuları ile benzerlik gösterir.

Bu noktada *Dönüşsüz Yolculuklar* kitabı, yazarın karakteristik temalarını işlediği ve insan ruhunu ustalıkla yansıttığı bir eser olarak öne çıkar. Kitap, bir dizi farklı öyküden oluşsa da, bu öykülerin temelinde; yalnızlık, yabancılaşma, geçmişe özlem, değişimin kaçınılmazlığı ve göç gibi evrensel temalar yer alır. Baran, öykülerde, bireysel ve toplumsal bu dönüşümlerin birey üzerindeki etkisi, sembolik bir dil ve güçlü bir anlatımla sunar.

Eserin dikkat çeken bir yönü de Baran'ın çocukluk yıllarına ait birçok yaşanmışlığın eserde benzer bir şekilde yansıtılmasıdır. Hikâye yazmadaki amaçlarından biri kendi çocukluğu ile şimdiki çocuklar arasındaki farkı da ortaya koymaktır.

“Oysa benim çocukluğumun neresi güzel. Ayakkabımız bile yoktu, yaz kış aynı şeyi giyerdik, çarşı ekmeği alıp yemek bile önemli bir olaydı. Böyle bir çocukluğu anlatıyorum şimdiki gençlere, masal gibi geliyor. Bunun nedeni, belki de içinde oyunun ve hayalin olmasıdır. İnsanların düşlere, hayallere eğiliminden kaynaklanan bir şey de olabilir. Biz o zaman hayallerimizi yaşamayı, kişiselleştirmeyi biliyorduk. Buna fırsatımız da vardı.

Şimdiki çocukların hayal kurmasına bile gerek yok. Hazır kurulmuş, hayaller sunuluyor” şeklinde yanıtlar. (Bayraktar, 2008, s. 23).

Çocukluğunda, yaz tatillerinde hep çalışmıştır. Önce matbaada çıraklık, ayakkabı boyacılığı yapmış, otobüs garajında su satmış, biraz büyüyünce de tuğla ocağında ve inşaatlarda amelelik yapmıştır. (Avcı, 2012, s. 117)

Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı içinde “Ve Demiştik, Her Dağın Kendi Kışı, Ormanların Gümbürtüsü, Eylülden Önce, Üzerlik, Kızak, Çamlık Palas, Uzak Yakınlıklar, Kuş Yüzü Görmek, Dallar Kırılırken Rüzgâr Saklı Kalır, İşlengi, Pembe Gül, Serpenek, Porno Temizleyicisi” isimli on dört öykü vardır. Bu öykülerin hepsinde yalnızlık, yabancılaşma ana hatlarıyla özetlenir, anlatıcı aidiyetsizlik duygusuna gönderme yapar. Yazar, ilk hikâyeden itibaren anlatıcı ya da kahraman anlatıcı vasıtasıyla geçmişe özellikle çocukluk hatıralarına dönerek yaşadığı döneme ait olamama, kimlik bunalımlarını ve ruhi çatışmaları şiirsel bir anlatımla ifade eder.

Eserdeki “Ve Demiştik, Çamlık Palas, Kuş Yüzü Görmek, Dallar Kırılırken Rüzgâr Saklı Kalır, İşlengi, Pembe Gül, Kızak öykülerinde geçmişe özellikle çocukluk dönemine özlem, hatıralara kaçış sosyal gerçeklik ve insani duyarlıklar merkeze alınarak işlenir.

Ormanların Gümbürtüsü, Eylülden Önce, Serpenek, Uzak Yakınlıklar öykülerinde sürekli kargaşa, göç ve yalnızlık öne çıkan temalar olarak görülür.

Öykülerdeki yalnızlık hissi çocuklukta yaşadığı yerden kopmayla bağlantılıdır. Fakat yaşadığı anlatı zamanında arzu edilen mekâna/geçmişe dönüşte imkânsızdır. Fiziksel geri dönüşün yanı sıra tekrar çocuk olmanın da imkânsız olduğu görülmektedir. Geçmişe özlem öykü kahramanında hayal kırıklığına da sebep olur. Her Dağın Kendi Kışı, Üzerlik, öykülerinde hayal kırıklığı yoğun bir şekilde işlenir. Yazarın esere, Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı ismi vermesi de bu noktada ifade kazanır. Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı içinde yer alan her bir hikâyede ve onların kahramanları üzerinden bu dönüşsüz yolculuk konusu merkeze alınarak bireyin yalnızlığı/yabancılaşması çok yönlü bir biçimde yansıtılmıştır. Bu makalede geçmişin izlerini taşıyan Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı öyküsü, yabancılaşma teması altında değerlendirilecektir.

3.2. Bireyin Toplum, Zaman ve Kendilikle Çatışması

Yabancılaşma, modern bireyin dış dünyayla birlikte, kendi iç evrenine de yabancılaşmasını anlatan çok katmanlı bir ruhsal çözülme hâlidir. Bu kavram, ilk olarak Hegelci diyalektiğin içinde anlam bulmuş, daha sonra Marx tarafından ekonomik temelli bir bağlamda geliştirilmiştir. Marx’a göre birey, emek sürecinde kendi üretiminden ve üretim aracından koparak nesneleşir ve kendi emeğine yabancılaşır (Marx, 2005, s. 110). Ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında Erich Fromm gibi düşünürler, yabancılaşmayı, psikolojik ve varoluşsal bir sorun olarak ele almıştır. Fromm’a göre modern birey, özgürleşme süreciyle birlikte ait olduğu topluluktan, değerlerden ve kendilik algısından kopmuş, bunun sonucunda yalnızlık, anlamsızlık ve kimlik kaybı gibi sorunlarla baş başa kalmıştır (Fromm, 1990, s. 45).

Ethem Baran'ın *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*, bireyin bu çok katmanlı yabancılaşmasını hem mekânsal hem de duygusal boyutlarıyla ele alan önemli bir anlatı koleksiyonudur. Öykü kişilerinin çoğu, ya köyden kente göçmüş ya da zaman içinde kendi iç benliğinden uzaklaşmış bireylerdir. Özellikle “Ormanların Gümbürtüsü” ve “Serpenek” öykülerinde, aidiyet duyulan mekânlardan kopma süreci fiziksel bir göç olmanın ötesinde, içsel bir kırılma olarak resmedilir.

Baran, bu karakterlerin içsel çatışmalarını doğa betimlemeleriyle örterek, yabancılaşmayı kolektif bir çağın hastalığı olarak sunar. “Her Dağın Kendi Kışı” öyküsünde Raşit karakteri, dağ köylerine yaptığı yolculuk sırasında geçmişine dair imgelerle karşılaşır fakat bu imgeler artık onun için bir sığınak olamaz, acı veren anı kırıntılarına dönüşmüştür. Tıpkı Fromm'un tanımladığı gibi, Baran'ın bireyleri de “özgürleşmiş ama yalnızlaşmış” varlıklardır. Kentleşme, toplumsal çözülme ve bireyin iç yolculuğu Baran'ın öykülerinde birbirine sıkı sıkıya bağlanır. Karakterler kendi hayatlarında edilgenleşir karar alma yetileri kısıtlanmış, duygusal bağları aşınmış, dillerinde ise içe dönük bir şiirsellik vardır.

“Ve Demiştik” öyküsünde, Harun'un ani ölümü ve anlatıcının iç dünyasında bu olayla yüzleşemeyişi, bireyin yaşanmışlıklara ve geçmişteki duygularına duyduğu yabancılaşmanın çarpıcı bir örneğidir. Bu noktada nostalji bir kaçış aracı olmaktan çıkar birey, artık geride bıraktığı geçmişe bile ait değildir.

Baran'ın karakterleri toplumun ahlaki ve kültürel normlarına da yabancılaşmıştır. “İşlengi” öyküsünde Türkan karakteri üzerinden işlenen toplumsal baskı ve bireysel özgürlük çatışması, bireyin kendi bedenine ve arzularına duyduğu yabancılaşmanın göstergesidir.

3.3. İçsel Yabancılaşma ve Kentsel Kaos

Ethem Baran'ın *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*'nda yabancılaşma, öncelikle bireyin kendi iç dünyasından kopmasıyla belirginleşir. Bu kopuş, özellikle göç, toplumsal değişim ve kentsel kaosun birey üzerinde yarattığı baskıyla ilişkilidir. Baran'ın öykü kişilerinin çoğu, kırsal kökenlerinden kente taşınmış ama ne geldiği yere ne de vardığı yeni mekâna tam anlamıyla ait olabilmiştir. Bu ikili sıkışma, modern edebiyatın temel izleği olan “yerinden edilmiş birey” tipini Baran'ın kaleminde yeniden üretir.

“Serpenek” adlı öykü, bu içsel yabancılaşmanın somut örneklerinden biridir. Kentte taksici ve garson arkadaşlarıyla yüzeysel ilişkiler kuran anlatıcı, faydasız bir dostluk ağı içinde kaybolur. Fayık'ın nişanlısına yazdığı mektuplarla kendine anlam arayan anlatıcı, öykünün ilerleyen satırlarında artık sözcük bile bulamadığını itiraf eder: “Hepsi büyüyen yalnızlığım içinde kaybolup gitti” (Baran, 2005, s. 170). Bu ifade, Erich Fromm'un bireyin özgürleşirken aynı zamanda anlam kaybına uğrayarak yalnızlaştığına ilişkin tespitlerini çağırıştır. Fromm'a göre, modern insan özgürlüğünü kazanırken aynı anda yönsüzleşir, böylece yalnızlık ve anlamsızlık duygusu baskın hale gelir (Fromm, 1990, s. 45). Baran'ın anlatıcısı da tam bu noktada yalnızlıkla yüzleşir ve geçmişe sığınır. Zincirli Camii'nin kavak ağaçlarının hisırtısını anımsayarak, kentteki yabancılığı doğa imgesiyle hafifletmeye çalışır: “Sanki o kalabalık bir anda kaybolmuş, kavaklardan kopan hisıltı, çocukluğun

mahalle aralarındaki serinliğini Ulus'un kalabalık meydanına bırakmıştı" (Baran, 2005, s. 172).

Ethem Baran'ın "Serpnek" adlı hikâyesi, geleneksel yaşam tarzının modern dünyanın dinamikleri karşısındaki çözülüşünü ve bireylerin bu dönüşüm sürecindeki içsel çatışmalarını da anlatır. Serpenek doğrudan olaylardan çok, atmosfer ve karakterlerin ruh halleri üzerine yoğunlaşarak, derin bir duygusal ve toplumsal çözümleme sunar.

Hikâyede, serpenek adı verilen kış mevsiminin zorlu hava şartları ve soğuk rüzgârlar, insanın doğayla ve yaşam koşullarıyla olan mücadelesini simgeler. Baran, bu doğa betimlemeleri üzerinden karakterlerinin içsel dünyalarını yansıtır. Benzer biçimde, "Her Dağın Kendi Kışı" öyküsünde Raşit adlı karakter, tatil için memleketine dönerken otobüs yolculuğunda doğanın sessizliğinde yalnızlığıyla yüzleşir. Onun gözünde köyler artık yalnızlığa gömülmüş izole mekânlardır:

"O, daha gün batmadan kendi karanlığına teslim olmuş dağların alçağında yükseğinde, yanında yöresinde, daha çok da eteğinin kıvrımları arasında sonsuz bir uçuşumun başındaymışçasına yankılanan cırlıçiplak bir yalnızlığa gömülmüş köyler; henüz gölgeler uzamadan tek tük ışıklarını yakarak yaklaşmakta olan korkuyu uzaklaştırma çabasına girerek ne kadar kurtarabilirler kendilerini? O tek tük, kırık dökük, titrek ışıklar dağın korkulu bağrında nasıl bir yara açabilirler?"

Aslında açılan o yara gelip ta burada, işte şuramızda kanamakta değil midir?

O köylerin her birinde, bir okulun buz tutmuş camlarının gerisinde gencecik bir çift buğulu göz, erken inen karanlığa, kendi soğuğuyla titreyen geceye, gecenin korkusuna teslim olmuş dalgalara bakmakta değil midir?" (Baran, 2021, s. 29).

Her Dağın Kendi Kışı tematik olarak insanların hayatlarında karşılaştıkları zorluklara ve bu zorluklara karşı verdikleri mücadelelere de odaklanır. Baran, hikayeyi bir metafor olarak kullanarak her bireyin kendi yaşamında, kendi dağında karşılaştığı zorlukları, acıları ve içsel çatışmaları kış mevsimi ile özdeşleştirir. Kış, bu hikâyede doğanın bir durumudur ve bireyin içinde yaşadığı duygusal buhran ve yalnızlığın da bir sembolüdür.

Baran, her bireyin kendi zorluklarıyla başa çıkma yollarını bulması gerektiğini ve bu mücadelelerin kişisel olduğunu vurgular. Bir bireyin yaşadığı zorluk, başka birinin anlamakta zorlanacağı kadar kişiseldir. Bu yüzden "her dağın kendi kışı" ifadesi, her bireyin kendine özgü bir içsel yolculuğu olduğunu ima eder.

Ethem Baran'ın öykülerinde sıkça rastladığımız kaçınılmaz son veya kadercilik anlayışı, bireyin modern dünyada kendi hayatı üzerindeki kontrolünü kaybettiği hissiyatını güçlendirir. Her ne kadar karakter mücadele etse de, karşılaştığı zorluklar karşısında çaresizlik hissi baskın gelir. Bu da, hayatın zorluklarının kaçınılmaz olduğunu ve her bireyin bu zorluklarla kendi başına yüzleşmesi gerektiğini anlatan güçlü bir mesaj verir.

Ethem Baran'ın "Her Dağın Kendi Kışı" hikâyesi, hayatın getirdiği zorluklarla başa çıkmanın ve bu zorluklarla mücadele ederken yaşanan içsel dönüşümün de etkileyici bir

anlatısıdır. Yalnızlık, yabancılaşma, dönüştürücülük ve kadercilik temaları, hikâyenin temel yapı taşlarını oluşturur. Baran, güçlü semboller ve metaforlar aracılığıyla bireyin içsel dünyasındaki karmaşayı ve hayatın zorlukları karşısında verdiği mücadeleyi yabancılaşma etrafında işler.

Yabancılaşmayı ele alan diğer felsefeci Jean-Paul Sartre'a göre, bireyin özgürlükle birlikte taşıdığı anlam yükü, aynı zamanda bir yalnızlık ve anlamsızlık krizine dönüşür (Sartre, 1994, s. 78). Bu açıdan bakıldığında da Raşit'in yolculuğu, yalnız bir varlığın kaderine razı oluşunu simgeler. Yolculuk, fiziksel olduğu kadar ruhsal bir kopuşu, içsel yabancılaşmayı derinleştirir.

3.4. Mekânsal Yabancılaşma: Göç ve Yer Değiştirmenin Psikolojisi

Ethem Baran'ın Dönüştürücü Yolculuklar Kitabı'ndaki yabancılaşma olgusu bireyin içsel dünyasıyla sınırlanmaz, mekânla kurulan bağın kopuşu da bu sürecin temel bir boyutunu oluşturur. Baran, özellikle taşradan kente göç eden karakterlerin yaşadığı mekânsal yabancılaşmayı derin bir psikolojik çözümleme ile işler. Göç, bu açıdan bireyin kimliğinde derin yarılmalara yol açan bir varoluşsal kırılmadır.

“Ormanların Gümbürtüsü” öyküsü, mekânsal yabancılaşmanın en güçlü örneklerinden biridir. Öyküde yaşlı bir adam, doğup büyüdüğü köyünden koparılmış ve kentte çocuklarının yanına taşınmıştır. Ancak yeni mekânda bireyin aidiyet duygusu aşınmış, geçmiş ve şimdi arasındaki sınırlar silikleşmiştir. Baran, karakterin zihinsel çözülmesini şu şekilde yansıtır:

“Çocukluğunun, gençliğinin, annesi babası, kardeşleriyle güldükleri günlerin, kendi çocuklarının cıvıltılarının, kızlarının gelinlik düşlerinin, oğullarının ele avuca sığmaz delikanlı hoyratlığının sindiği karanlıktı bu. Hiç bu kadar kendi başına kalmamış olan karanlık” (Baran, 2021, s. 45).

Ormanların Gümbürtüsü hikâyesinde yabancılaşma, hem kişinin kendisiyle hem de çevresiyle olan ilişkisini temsil eder. Birey, modern dünyadan ve kendi hayatına yabancılaşmış bir durumdadır. Doğanın içinde, bu yabancılaşma hissi daha da yoğunlaşır orman, karakterin içsel yabancılaşmasının bir yansıması haline gelir. Hikâyenin kahramanı ismi verilmeyen yaşlı adam, köyünden, evinden, aidiyet duyduğu mekândan koparılıp kentteki çocuklarının yanına yerleşmiştir. Kısa bir süre önce eşini de kaybeden yaşlı adam, zihinsel bulanıklık içinde eski ve şimdiki zaman arasında bocalar.

Geçmişin içinde yaşayan yaşlı adam ana ve yeni mekâna uyum sağlayamaz. Baran, bu yalnızlık ve yabancılaşma temasını doğa ile ilişkilendirerek derinleştirir. “Geceyarıları kalkıp balkona çıkıyor, iki bina arasından görünen bu uzak denize bakarak köyün o sessizliğini, rüzgârını, denizin uğultusunu, karanlığın korkutucu, ürpertici güzelliğini arıyordu. Bahar gelmişti ama bundan şehrin haberi yoktu” (Baran, 2021, s. 50).

Eserde belirgin bir şekilde hissedilen bir diğer tema ise, yabancılaşmanın oluşturduğu dönüştürücülük ve kadercilik temasıdır. Yaşlı adam, bir noktada bu zorluklardan

kaçamayacağını ve bu yolculuğun geri dönüşü olmadığını fark eder. Bu, bireyin hayatındaki bazı olayların ve zorlukların kaçınılmaz olduğunu, bazı kışların bitmeyeceğini sembolize eder.

Yaşlı Adamın yaşadığı bu kopuş, bireyin aidiyet duygusu mekânla kurduğu otantik bağa dayanır bu bağ koparıldığında kişi “yer-yabancılaşması” (placelessness) yaşar. Baran’ın yaşlı karakteri de bu “yer-yabancılaşmasının” dramatik örneğidir: yeni kent mekânı, onun hafızasında yankılanan eski köy imgesiyle uyuşmaz, bu uyuşmazlık bireyin zamanla da, geçmişle de bağımlı zedeler.

Benzer biçimde, “Eylülden Önce” öyküsünde anlatıcı kahraman, eğitim için Ankara’ya gelmiş ve kentin yabancı yapısıyla karşı karşıya kalmıştır. Kentin kalabalığı ve gürültüsü anlatıcının içsel boşluğunu daha da derinleştirir: “Şimdi onun bıraktığı yalnızlık derin bir boşluk gibi uğulduyor odada.” (Baran, 2005, s. 63). Baran, modern kentin mekânsal kaosunu, bireyin ruhsal dağınıklığının bir aynası olarak resmeder. Kent, artık bir “kimliksiz mekân” haline gelmiştir, birey ne kentte kök salabilir ne de geçmişteki taşra mekânına geri dönebilir.

Kentleşmeyle birlikte bireyin yaşadığı bu yerinden edilme süreci, Türk edebiyatında da sıklıkla işlenen bir yabancılaşma izleğidir. Yusuf Atılgan’ın Aylak Adamında kent, bireyi yutan bir boşluk alanı olarak resmedilir. Baran’ın karakterlerinde ise bu boşluk, sık sık doğa imgeleriyle dolmaya çalışılır fakat bu çaba çoğu zaman sonuçsuz kalır. “Ormanların Gümbürtüsü”nde yaşlı adam, balkonundan baktığında iki bina arasından eski köyündeki denizi hatırlamak ister, ancak bu hatırlayış artık ona huzur vermez aksine derin bir eksiklik hissi verir.

Baran’ın öyküleri için göç, mekânsal bir hareketlilik ötesinde, bireyin zamanla, hafızayla ve kimlikle kurduğu bağların kopuşunu tetikleyen bir travmadır. Karakterler, kırsalın doğallığından kentin yapaylığına sürüklenirken, köklerinden kopan ama yeni mekâna da kök salamayan “ara varlıklar” haline gelir. Bu ara durumda, mekânsal yabancılaşma bireyin psikolojik dağınıklığını da derinleştirir.

3.5. Zamanla Yabancılaşma: Geçmişin Geri Çağrısı ve Dönüşsüzlük

Ethem Baran’ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı’ndaki karakterler zamanla da yabancılaşma süreci yaşarlar. Bu öykü evreninde zaman, ileriye doğru akan bir hat olmaktan çıkar, bireyin geçmişe dönme çabasında takılıp kaldığı, döngüsel ve travmatik bir deneyime dönüşür. Ancak geçmiş, Baran’ın anlatı evreninde hiçbir zaman geri çağrıldığında iyileştirici ya da sığınak olan bir alan olmaz aksine, bireyin yabancılaştığı ilk ve en acımasız mekândır.

Özellikle kitabın ilk öyküsü olan “Ve Demiştik”, bu zamanla yabancılaşma temasını dramatik biçimde yansıtır. Anlatıcı, gençlik yıllarında yaşadığı bir aşk üçgeni ve arkadaşının intiharı üzerinden geçmişi anımsar. Harun karakteriyle olan bu kırılganlık, anlatıcının kendi hayatındaki dönülmezlik duygusunu besler: “Harun’un sözleri, aslında

benim hep sarhoş dolaştığımı ve bu gece yeni ayıldığımı yüzüme yüzüme haykırıyordu.” (Baran, 2005, s. 24).

Burada anlatıcının geçmişle kurduğu ilişki, Jean-Paul Sartre'ın tanımladığı varoluşsal “kırılma anı”na benzer: birey, geçmişte yaptığı ya da yapmadığı bir eylemin gölgesinde yaşamaya mahkûm olur (Sartre, 1994, s. 78). Ancak Baran'ın metninde bu gölge psikolojik sosyal ve kültürel bir yabancılaşmayı da simgeler.

Benzer biçimde, “Dallar Kırılırken Rüzgâr Saklı Kalır” öyküsünde anlatıcı, çocukluk döneminde yaşadığı bir hayal kırıklığını yıllar sonra yeniden hatırlar. Çocuklukta büyük bir arzu nesnesi olan bisiklet, toplumsal baskılar ve aile içi iktidar mücadeleleri nedeniyle elinden alınır. Anlatıcı, yıllar sonra yaşlı amcasıyla karşılaştığında, zamanın bu acıyı silmediğini, aksine daha da derinleştirdiğini fark eder. Geçmiş, bu öyküde de iyileştirici sunulmaz, sürekli kanayan bir yara olarak belirir: “Zaman, benim için geçmişte kaybettiklerimin ağırlığını daha da artırdı.” (Baran, 2005, s. 89).

Bu anlatı yapısı, Walter Benjamin'in zaman kavrayışıyla da örtüşür. Benjamin'e göre tarih, sürekli ilerleyen bir çizgi ziyade, geçmişte yaşanan felaketlerin sürekli tekrar ettiği bir “yıkım galerisi”dir (Benjamin, 2002, s. 392). Baran'ın karakterleri de geçmişe döndüklerinde umut ya da teselli bulmazlar bunun yerine kayıplarının daha keskinleştiği bir yüzleşmeye karşılaşırlar.

“Üzerlik” öyküsünde anlatıcı, çocukken yaptığı bir resimle yarışmaya katıldığı günleri anımsar. Kazanacağına inandığı halde kaybetmesi, onun sonraki hayatındaki başarısızlıklar silsilesine dönüşür. Üstelik çocukluğunu geçirdiği taşra kasabası da artık ona uzak ve soğuk gelir: “Uzak yoktu şehrimizde. Ama şehrimiz her şeye çok uzaktaydı.” (Baran, 2005, s. 83). Burada uzaklık kavramı, zamanla ilgili de bir yabancılaşmayı temsil eder. Anlatıcının geçmişle arasına giren mesafe, Baran'ın bütün öykülerinde karakterlerin zamanla olan kopuk ilişkilerini sembolize eder. Geçmiş, artık geri dönülemeyen ve dönüş çabalarının bireyi daha da yalnızlaştırdığı bir düzleme dönüşmüştür.

Zamanla bu şekilde yabancılaşma, Baran'ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı'nın temel izleğini oluşturan “dönüşsüzlük” metaforunu da açıklar. Karakterler, fiziksel olarak geçmiş mekânlara dönseler bile, ruhsal ya da kimliksel anlamda artık o eski benliklerine ulaşamazlar. Bu durum, modern bireyin geçmişle olan bağı koparıırken diğer yandan hafızaya mahkûm kalışını da temsil eder.

3.6. Kimlik Çözülmesi ve Toplumsal Normların Baskısı

Ethem Baran'ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı'nda yabancılaşma yalnızca bireyin zamanla ve mekânla kurduğu bağın kopuşuyla sınırlanmaz, kimliğin çözülmesi ve toplumsal normlarla olan çatışma süreciyle de pekişir. Baran, öykülerinde modern bireyin, toplumun değer yargıları ve beklentileri karşısında yaşadığı içsel çatışmaları, kimliksel parçalanmalar ve aidiyetsizlik duygusuyla örür. Bu süreç, bireyin kendine yabancılaşmasının en dramatik düzeyini oluşturur.

“İşlengi” adlı öykü, bu kimlik çözülmesini toplumsal cinsiyet normları üzerinden görünür kılar. Öyküde Türkan adlı genç kız, güzellik yarışmasına katılmak için fotoğraf çektirir ancak babasının bu duruma öfkelenmesi sonucu okuldan alınır. Anlatıcı, Türkan’ın bu eylemi üzerinden kendi hayal kırıklığını da yaşar zira Türkan, babasının, toplumun ve kendi arzuları arasında sıkışır. Baran, bireyin iç dünyasında yaşadığı bu çatışmayı şu satırlarla betimler: “Türkan, babasının beklentileriyle kendi hayallerinin arasında kalmıştı; güzelliği ona ait değil, toplumun yansıttığı bir aynaydı artık.” (Baran, 2005, s. 95). Bu durum, Erich Fromm’un yabancılaşma tanımıyla doğrudan örtüşür: Fromm’a göre, modern insan, kendine ait olmayan bir hayatı yaşar, onun benliği, dışsal beklentiler tarafından yönlendirilir (Fromm, 1990, s. 47). Türkan karakteri de, kadın kimliğini toplumun cinsiyetçi kalıpları ve ataerkil düzen arasında parçalanmış biçimde yaşar. Baran burada, kimlik çözülmesinin bireysel ve toplumsal bir baskı süreciyle birleştiğini gösterir.

Bu tema, özellikle kitabın diğer dikkat çekici öyküsü olan “Porno Temizleyicisi”nde dijital kültür ve ahlaki normlar düzlemine taşınır. Burada anlatılan karakter, dijital platformlardan pornografik içerikleri temizleyen bir çalışan olarak, toplumun karanlık yüzüyle yüzleşir. İşinin getirdiği etik sorgulamalar, karakterin kimliğinde derin çatlaklar açar: “Her gün izlediğim görüntüler, artık kendi yüzüme benzemiyordu; aynada kim olduğumu unuttum” (Baran, 2005, s. 205).

Baran, burada modern dijital kültürün birey üzerindeki kimliksel çözülme etkisini dramatize eder. Michel Foucault’nun “bedenin disiplin altına alınışı” kavramı, bu öyküde bireyin arzularıyla toplumsal baskılar arasında nasıl sıkıştığını açıklar (Foucault, 1977, s. 138). Porno temizleyicisi karakteri, bu içeriklerin temizlenmesi görevini üstlenir ve kendi arzularıyla, utançlarıyla, normlarla yüzleşmek zorunda kalır. Bu çifte yük, Baran’ın eserinde bireyin kimliğinin parçalanmasına ve benlik bütünlüğünün zedelenmesine neden olur. Foucault’nun iktidarın bedeni şekillendirmesi savıyla benzer biçimde, Baran’ın karakterlerinde toplumsal normlar bedensel, ruhsal ve zihinsel düzeyde bir “disiplinleme” işlevi görür.

Baran’ın öykülerinde kimlik, sabit ve bütünlüklü bir yapı olmaktan çok, toplumun, zamanın ve mekânın baskıları altında sürekli çözülmeye maruz kalan kırılğan bir yapıdır. Bu çözülme, bireyin sadece dış dünyayla birlikte kendi iç dünyasıyla da yabancılaşmasına yol açar böylece kimlik, parçalanmış bir mozaik halini alır.

3.7. Yalnızlıkla Derinleşen Yabancılaşma

Ethem Baran’ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı’nda yabancılaşma süreci, bireyin en nihayetinde derin bir yalnızlıkla kuşatılmasıyla tamamlanır. Kitaptaki karakterler, toplumsal normlar, zaman, mekân ve kimlik çözülmesi gibi etkenlerle parçalanarak, yalnızlıkla baş başa kalırlar. Bu yalnızlık, fiziksel bir yalıtılmışlıktır bunun yanı sıra varoluşsal düzeyde bir kopuştur da birey, artık ne topluma, ne geçmişe, ne de kendine ait hissederek.

Baran'ın “Uzak Yakınlıklar” öyküsü, bu yalnızlaşma sürecini açık biçimde görünür kılar. Öyküde, karakterler arasındaki ilişkiler yüzeysel kalır, insanlar fiziksel olarak birbirine yakinken, duygusal olarak birbirlerinden uzaklaşmışlardır. Anlatıcı, bu duygusal mesafeyi şu ifadeyle dile getirir: “Sabahları işe gelirken önlerinden geçtiği henüz açılmamış dükkânlardan yansıyan kimsesizlik duygusu, içindeki yalnızlığı büyütür, sokakların ıssızlığını artırır.” (Baran, 2005, s. 114). Bu durum, Zygmunt Bauman'ın “akışkan modernite” kavramı çerçevesinde okunabilir. Bauman'a göre, günümüz bireyleri hızlı, yüzeysel ve kırılgan ilişkilerle kuşatılmıştır, bağlar zayıflamış, topluluklar çözülmüş, birey derin bir yalnızlığa itilmiştir (Bauman, 2003, s. 119). Baran'ın öyküsünde de bu “uzak yakınlıklar”, fiziksel beraberliğe rağmen duygusal kopukluğun ve yabancılaşmanın derinliğini ortaya koyar.

Benzer biçimde, “Kuş Yüzü Görmek” öyküsünde kuş imgesi, özgürlüğün ve yalnızlığın iç içe geçmiş halini simgeler. Baran, kuş metaforu üzerinden karakterin kendi iç dünyasına yaptığı yolculuğu anlatırken, özgürlüğün bireyi yalnızlaştırdığını da gösterir. “Kuşlar gökyüzünde özgürdü, ama ben onların yalnızlığını hissettim; uçtukça benden daha da uzaklaştılar.” (Baran, 2005, s. 128). Bu anlatım, Jean-Paul Sartre'ın bireyin özgürlükle birlikte taşıdığı “yalnızlaşma yükü”nü anımsatır. Sartre'a göre, özgürlük bireyi yalnız bırakır; çünkü seçim yapma ve anlam yaratma sorumluluğu bireyin omuzlarına yıkılmıştır (Sartre, 1994, s. 78). Baran'ın karakterleri de, özgürlük anlarını hayal ederken, aslında daha derin bir yalnızlığa sürüklenirler.

“Pembe Gül” öyküsü ise, sevgi, kayıp ve anılar etrafında örülen yalnızlık temasıyla, kitabın bu izleğini pekiştirir. Öyküde pembe gül imgesi, kaybedilmiş aşkların ve geride kalan boşlukların simgesi haline gelir. Baran, karakterlerinin geçmişe duyduğu özlemi ve bu geçmişin artık geri getirilemeyeceğini şu satırlarla betimler: “Pembe gülün kokusu hâlâ burnumdaydı, ama o koku artık bana ait değildi; geçmişin bir yankısıydı sadece.” (Baran, 2005, s. 150). Bu ifade, Walter Benjamin'in zamanla kurulan ilişkinin kırılganlığını ve geçmişin ancak hatıralarda yankılanan, ama asla geri dönülemeyen bir alan olduğunu vurgulayan anlayışıyla da örtüşür (Benjamin, 2002, s. 392).

Baran'ın öykülerinde yalnızlık, yabancılaşmanın nihai sonucu olarak ortaya çıkar. Birey, mekân, zaman, toplum ve kimlik düzeylerinde yaşadığı kopuşların toplamında, yalnızlıkla yüzleşir. Ancak bu yalnızlık, modernitenin, göçün, kentsel yaşamın ve toplumsal normların bireyi kuşattığı çok katmanlı bir varoluşsal sıkışmadır. Baran, bu sıkışmayı sade ama şiirsel anlatımıyla derinleştirerek, Türk öykücülüğünde yabancılaşma temasını yeni bir boyuta taşır.

4. SONUÇ

Ethem Baran'ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı, modern Türk öykücülüğünde yabancılaşma temasını çok katmanlı bir biçimde işleyen önemli eserlerden biri olarak öne çıkar. Kitaptaki karakterler, mekânsal, zamansal, toplumsal ve kimliksel düzeylerde çözülme ve kopuş yaşayan bireylerdir. Baran, onların bu parçalanma sürecini sade ama yoğun bir anlatımla

verir, öykülerdeki basit olaylar, bireyin iç dünyasındaki büyük kırılmaların simgesi haline gelir.

Analiz edilen öyküler göstermiştir ki, Baran'ın metinlerinde göç, kentleşme, geçmişle hesaplaşma ve toplumsal normlar, bireyin kimliğinde derin yarıklar açar. “Ve Demiştik”, “SerpeneK”, “Ormanların Gümbürtüsü” gibi öykülerde birey, mekân değişimiyle ve zamanın kaçınılmaz akışıyla baş edemez hale gelir geçmiş, artık ulaşılmaz bir özlem, kent ise yabancı bir kaos alanıdır. Bu mekânsal ve zamansal yabancılaşma, karakterlerin yalnızlıkla kuşatılmasına ve içsel dünyalarında kimlik çözülmesi yaşamalarına yol açar.

Kuramsal arka planda ise Baran'ın öykü dünyası, Marx'ın toplumsal yabancılaşma kavramından Fromm'un psikolojik yabancılaşmasına, Sartre'ın varoluşsal yalnızlık anlayışına ve Bauman'ın akışkan modernite çözümlemelerine kadar pek çok teorik çerçeveye örtüşür. Baran, modern bireyin köklerinden koparak zamanla, mekânla ve en çok da kendisiyle yabancılaştığını ustalıkla yansıtır.

Bu açıdan Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı, Türk edebiyatında kırsal-kentsel göçün yarattığı toplumsal dönüşümleri bireyin iç dünyasındaki çatışmalar üzerinden görünür kılar. Kitaptaki “dönüşsüzlük” kavramı, bireyin kimliksel anlamda da artık eski benliğine erişemeyeceğini simgeler.

Baran, bu çok katmanlı yabancılaşma sürecini şiirsel anlatımı, doğa imgeleri ve sade diliyle derinleştirir. Onun öyküleri, bireysel trajedileri anlatmakla kalmaz modern Türkiye’de yaşanan kültürel, toplumsal ve psikolojik dönüşümlerin izlerini de taşır. Bu anlamda eser, bireysel bir yabancılaşma anlatısıdır, çağının sosyo-kültürel yapısına tutulmuş bir aynadır.

Sonuç olarak, Ethem Baran'ın Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı, modern bireyin yalnızlaşma ve yabancılaşma sürecini çok boyutlu bir anlatı zemininde işleyerek, Türk öykücülüğünde derin izler bırakan bir eser olma niteliğini taşır. Yazarın kurguladığı bu dönüşsüz yolculuk, aslında bireyin kendi kimliğine, toplumuna ve geçmişine yaptığı ama asla tamamlayamadığı bir arayışın hikâyesidir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Avcı, A. (2012). Kuramsal Bir Yaklaşım: Ethem Baran'ın Yarım Romanı, *The Journal Of Academic Social Science Studies*, 5 (7), S. 117-136.
- Baran, E. (2005). *Dönüşsüz Yolculuklar Kitabı*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bauman, Z. (2003). *Akışkan Aşk: İnsan İlişkilerinin Dayanaksızlığı*. (Çev. Işık Ergüden). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bayraktar, F. (2008). Ethem Baran İle Yazma Üzerine Bir Sohbet. *Lacivert Dergisi*, 23, 4.
- Benjamin, W. (2002). *Pasajlar*. (Çev. Ahmet Cemal). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Camus, A. (1993). *Yabancı*. (Çev. Vedat Günyol). İstanbul: Can Yayınları.
- Fromm, E. (1990). *Özgürlükten Kaçış*. (Çev. Şemsa Yeğin). İstanbul: Payel Yayınları.
- Foucault, M. (1977). *Disiplin Ve Ceza: Hapishanenin Doğuşu*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). İstanbul: İmge Kitapevi.
- Hegel, G. (2000). *Tinin Fenomenolojisi*. (Çev. Kaan Ökten). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Kafka, F. (1992). *Dönüşüm*. (Çev. Ahmet Cemal). İstanbul: Can Yayınları.
- Koçakoğlu, B. (2012). Ethem Baran'la Öykü Üzerine Söyleşi: Yazmak, Tek Çaresi Yazmak Olan Bir Derttir. *Hece Öykü*, (50). S.168-172.
- Kuru, Kübra. (2022). *Ekoeleştirel Bağlamda Ethem Baran Anlatısı*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Marx, K. (2005). *Ekonomi-Politik Ve Felsefe El Yazmaları*. (Çev. Murat Belge). Ankara: Sol Yayınları.
- Sartre, J. P. (1994). *Varlık Ve Hiçlik*. (Çev. Gaye Eksen). İstanbul: İthaki Yayınları.